BIBLIOTECA MARCEL·LÍ DOMINGO
Recull de premsa local i comarcal

25 ANYS DE L'ACCIDENT NUCLEAR DE VANDELLÒS I **El CSN va admetre que, durant 36 hores, no hi va haver alternativa de refrigeració del reactor**

Un incendi a Vandellòs I va desencadenar, la nit del 19 d'octubre del 1989, l'accident nuclear més greu enregistrat mai a l'Estat espanyol, però, deu anys després del tancament prematur de la central, amb 13 anys d'antelació respecte a la seua previsió de vida útil, una sentència de l'Audiència Provincial de Tarragona va absoldre tres dirigents d'Hifrensa, l'empresa que explotava la central, i un membre del Consell de Seguretat Nuclear. En qualsevol cas, Vandellòs I s'ha convertit en un mite de la por i en un referent de la lluita antinuclear que aleshores va protagonitzar el comitè de l'Ametlla de Mar.

L'aniversari d'un gran ensurt

TERRES DE L'EBRE *Òscar Meseguer*

El 19 d'octubre farà 25 anys que Vandellòs, sense que aleshores la gent del carrer ensumés realment l'abast, va situar-se a tocar d'una catàstrofe: una escletxa en una turbina de la central nuclear Vandellòs I va provocar la fuita d'hidrogen de refrigeració de l'alternador de la mateixa unitat; va desencadenar un incendi que es va escampar per les instal·lacions; va provocar diverses explosions; i, quan alguns sistemes de seguretat es van inundar amb aigua del circuit terciari, va amenaçar de causar una fuita radioactiva que hauria sigut fatal. Era –i és– l'accident més greu de la història del sector nuclear a l'Estat espanyol i un dels tres accidents més greus a Europa, sempre darrere del de Txernòbil. L'accident va ser catalogat per l'Organisme Internacional de l'Energia Atòmica (OIEA) en el nivell 3 d'una escala de set valors, el màxim per als casos en què no s'arriba a enregistrar cap fuita radioactiva.

L'alarma social generada pel descobriment del que havia passat poc abans de les 10 de la nit d'aquell 19 d'octubre, quan la temperatura a la piscina de combustible s'hauria quedat a només set o vuit graus de danyar les beines d'urani, va fer sortir la gent al carrer. La magnitud de l'accident i les mobilitzacions multitudinàries van signar la sentència de mort de la central, en explotació comercial des de l1973. Però el judici contra tres directius de la planta i dos membres del Consell de Seguretat Nuclear (CSN) –la vista oral no es va fer fins al gener del 2000–, que el fiscal considerava responsables d'un delicte de risc i un altre contra la Llei d'energia nuclear, es va tancar amb la retirada dels càrrecs contra un dels representants del CSN i amb l'absolució dels altres quatre acusats per part de l'Audiència de Tarragona. A sobre, una sentència del Tribunal Constitucional, l'any 2002, va eximir l'empresa Hispano Francesa de Energía Nuclear SA (Hifrensa), explotadora de la central, del pagament de la multa de 70 milions de les antigues pessetes que el govern estatal socialista li havia imposat (i que el Tribunal Suprem havia ratificat) per no haver activat els protocols del pla d'emergència interior de Vandellòs en el moment de produir-se l'accident.

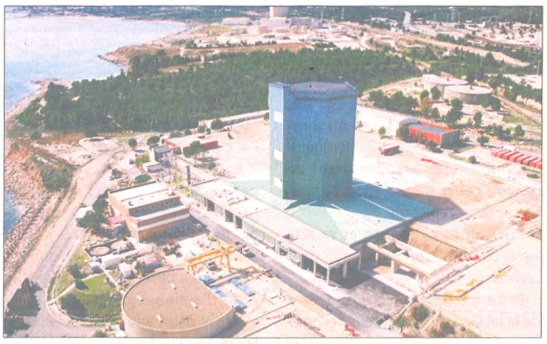

Vandellòs I, abans i després del desmantellament. / ENRESA

DESTACAT

La bomba atòmica de Franco

L'any 1971, el Centre Superior d'Estudis de la Defensa Nacional va elaborar un informe confidencial, citat en un article publicat el 2008 pel professor de Dret internacional Vicente Garrido, que assenyalava en les conclusions que "Espanya podia posar en marxa amb èxit l'opció nuclear militar" i subratllava la importància de la central de Vandellòs I com a font de plutoni militar. Segons Garrido, "Vandellòs s'havia inaugurat després d'un acord de col·laboració entre Carrero Blanco i el seu admirat general De Gaulle", d'esquena als Estats Units i en una època en què França (Vandellòs I era de tecnologia francesa) no permetia a l'OIEA inspeccionar les seues instal·lacions nuclears. Segons un informe desclassificat per la CIA, Espanya estava emmagatzemant plutoni per fabricar una bomba nuclear.

NI LA MULTA Per tant, des del punt de vista jurídic, tot quedava en un no-res. Havia passat molt de temps des de l'incendi. I el temps va fer que el clam popular, que les setmanes posteriors al dia de l'accident va desencadenar una vaga general a l'Ametlla de Mar (30 d'octubre del 1989), va omplir pavellons poliesportius habilitats per albergar plens municipals i va convocar 10.000 persones davant de la central o 35.000 manifestants a Barcelona per demanar el tancament del complex nuclear, s'havia apaivagat. Fins i tot l'Ajuntament de l'Ametlla, l'únic que va presentar una querella criminal contra Hifrensa i el CSN, l'havia retirada quatre anys més tard. **"Ens vam quedar sols i al poble li costava molts diners"**, justificava l'exalcalde, Pere Margalef, amb motiu del dècim aniversari de l'accident, tot just abans d'un judici en què va pesar més la imprevisibilitat del despreniment d'una peça d'una turbina que el fet que l'empresa titular de la central no hagués aplicat tres de les cinc modificacions que li havia demanat el CSN per millorar la seguretat de la central. El jutge tampoc va tindre en compte que els directius d'Hifrensa no haguessen activat el pla d'emergència interior. De fet, quan després s'havia posat en marxa el Pla d'Emergència Nuclear de Tarragona (Penta), no es disposava de cap informació detallada sobre l'estat de la central.

PREPARATS La nit de l'accident, la Guàrdia Civil va arribar a prendre posicions a l'exterior de la central per si calia evacuar la població, però sempre hi ha hagut molts dubtes sobre si l'operació hauria resultat efectiva.

En tot cas, el perill que va amenaçar el país és avui inqüestionable. El CSN mateix havia reconegut en un informe que, "durant 36 hores, no hi va haver una alternativa clara de refrigeració", si bé la sentència absolutòria concloïa que "la refrigeració del nucli es va mantindre perfecta [amb alternatives al sistema principal danyat] durant tot l'incident". Els Bombers van atendre l'emergència pensant que el que calia apagar era el foc originat en un bidó de fuel fora de la central, però, un cop allà, es van adonar de la magnitud de l'accident. Sense saber si s'exposaven a l'acció de la radioactivitat, van extingir l'incendi i evacuar bona part de l'aigua acumulada, mentre s'improvisava un subministrament elèctric per refrigerar el reactor i aturar-ne l'activitat. Va ser per sempre més. Si bé al principi el ministeri d'Indústria va parlar de "sobredimensió" dels fets, un any més tard ja hi havia, damunt de la taula, una ordre ministerial de tancament definitiu. ■

DESTACAT

Un reactor en repòs i residus pendents de tornar

L'empresa pública estatal de residus, Enresa, va completar, el 2003, bona part del desmantellament de la central nuclear clausurada, però no el podrà fer del tot efectiu fins 25 anys més tard, és a dir, fins d'aquí a 14 anys, el 2028, en espera que el reactor, que es troba dins d'un calaix de formigó, perda la seua radioactivitat i puga ser desballestat. Però al marge d'aquesta espera innegociable, una de les hipoteques a què ha hagut de fer front Enresa han estat els residus de Vandellòs I emmagatzemats a França. Vandellòs I era, abans de l'accident, l'única central nuclear estatal que enviava el combustible usat a França per al seu reciclatge. Abans i després de l'octubre del 89, els anomenats trens nuclears van transportar, al centre de reelaboració de la firma francesa Cogema (avui Areva), desenes de milers d'elements combustibles, pels quals Enresa havia pagat, fins a l'any 2000, uns 260 milions d'euros, segons informació facilitada pel govern estatal. Cap a 676 metres cúbics de residus d'alta i mitjana radioactivitat, però, havien de tornar a territori estatal abans del 2011, amb l'amenaça d'una penalització de 65.000 euros diaris de fiança, que se sumarien als més de 250 milions liquidats el 2001, si s'excedia aquest termini. Sense el Magatzem Temporal Centralitzat (MTC) espanyol, el cementiri nuclear a què aspirava Ascó i encara s'ha d'aixecar a Villar de Cañas, aquesta quantitat sagnant és el que va estar pagant Enresa a partir de l'1 de gener del 2011 i fins que fa un any i mig va tancar un nou conveni amb Areva a partir del qual, previ pagament de 194 milions d'euros més, es redueix el volum de residus que han de tornar: unes 68 càpsules de residus d'alta actividad (12 m³) i un màxim de 138 càpsules de residus de mitjana activitat i vida llarga vitrificats o metàl·lics compactats (uns 25 m³) en lloc dels 664 m³ de residus de mitja activitat que s'havien de "repatriar" originàriament. Seran necessaris molts menys viatges i Enresa diu que així s'estalviarà més del que li costa el nou acord, i a sobre s'estalvia la fiança de penalització si no es tornen a incomplir els terminis: es parla d'octubre del 2015, però no es preveu que l'MTC estiga llest aleshores.

Font: biblioteca.tortosa.cat